

1 (102)
студзень

Выдаецца
са студзеня 1993 г.

Пасведчанне
аб рэгістрацыі
№ 411 ад
28 чэрвеня 1996 г.

Выходзіць 12 разоў
у год (з ліпеня 2003 г.)

НАВУКОВЫ, НАВУКОВА-МЕТАДЫЧНЫ ІЛЮСТРАВАНЫ ЧАСОПІС

Заснавальнікі:

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь,
Інстытут гісторыі Нацыянальнай Акадэміі навук Беларусі,
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Беларускае таварыства «**Белы**»

Рэдакцыйная калегія:

Галоўны
рэдактар
Васіль
Кушнер

Сымон Барыс (рэдактар аддзела), Канстанцін Бандарэнка, Пётр Брыгадзін, Рыгор Васілевіч, Максім Гальпяровіч (намеснік галоўнага рэдактара), Анатоль Грыцкевіч, Мікалай Забаўскі, Віктар Іўчанкаў, Аляксандр Каваленя, Міхаіл Касцюк, Уладзімір Ключа, Веньямін Космач, Уладзімір Кошалеў, Надзея Кушнер (рэдактар аддзела), Уладзімір Ладысеў, Рыгор Лазько, Аляксандр Лакотка, Аляксей Літвін, Анатоль Люты, Барыс Ляпешка, Вольга Ляўко, Ігар Марзалюк, Наталля Матусевіч, Аляксандр Радзькоў, Аркадзь Русецкі, Вячаслаў Селяменеў, Аляксандр Смолік, Васіль Стражаў, Сяргей Ходзін, Мечыслаў Часноўскі, Алег Яноўскі, Эдмунд Ярмусік.

Рэдакцыйная рада:

Уладзімір Адамушка, Тамара Анціховіч, Юрый Бохан (старшыня рады), Васіль Бушчык, Марыя Бяспалая, Аляксандр Вабішчэвіч, Ала Галубовіч, Надзея Ганушчанка, Уладзімір Гілеп, Аляксандр Груша, Аляксандр Гужалоўскі, Вячаслаў Даніловіч, Таісія Доўнар, Дзяніс Дук, Ларыса Жэрка, Андрэй Каракін, Аляксандр Кахановіч, Іван Крэнь, Валерый Марозаў, Святлана Марозава, Леанід Мартынаў, Ян Мілеўскі, Антон Мірановіч, Сяргей Новікаў, Вольга Нячай, Васіль Ракуць, Сяргей Рашэтнікаў, Таццяна Румянцава, Віталь Скалабан, Алег Слука, Мікалай Сташкевіч, Валерый Талкачоў, Уладзімір Тугай, Віктар Фядосік, Анатоль Шаркоў, Захар Шыбека.

ЗМЕСТ

МАТЭРЫЯЛЫ «КРУГЛАГА СТАЛА»

Расійскія рэвалюцыі 1917 года ў лёсе Беларусі
(Матэрыялы “круглага стала”, які адбыўся 19 верасня 2007 г.
у Інстытуце гісторыі НАН Беларусі)

3

ВАЕННАЯ ГІСТОРЫЯ

Алеся Белановіч Палітыка нацысцкага кіраўніцтва ў дачыненні
да цяжарных оstarбайтараk і іх немаўлят

17

Уладзімір Паўлаў Не зламаныя нявольні: беларусы ў канцлагеры Хамельбург

24

УСЕАГУЛЬНАЯ ГІСТОРЫЯ

Аляксандр Філіпаў Адносіны “халіф — султан” і аднаўленне Абасідскага халіфата
ў Егіпце (1252—1264 гг.)

29

Абдула М.Альмаграві	Інтэграцыйныя працэсы ў арабскім свеце і лівійска-беларускае супрацоўніцтва	35
---------------------	---	----

ГІСТОРЫЯ КУЛЬТУРЫ

Алена Смірнова	Рэзідэнцыі імператара Карла IV Люксембурга	42
----------------	--	----

МЕТОДЫКА. ВОПЫТ

Лідзія Пляшкевіч	Паўрочны кантроль па гісторыі Беларусі (VII клас)	50
Леанід Ярашэвіч	Праграма падрыхтоўкі вучняў да экзамену па гісторыі Беларусі (X клас)	54
Вячаслаў Лазіцкі	Выкарыстанне электронных і традыцыйных сродкаў навучання пры падрыхтоўцы вучняў да выніковай атэстацыі і цэнтралізаванага тэсціравання па гісторыі Беларусі (XI (XII) клас)	61

РЭЦЭНЗІІ

Таццяна Валодзіна	Значны поспех беларускіх этнографіў і краязнаўцаў	69
	З падзей 2007 года	72
	Юбілейныя даты на 2008 год	77
	Содержание	79
	Summary	80

*У адпаведнасці з загадам
Вышэйшай атэстацыйнай камісіі
ад 04.07.2005 г. № 101
«Беларускі гістарычны часопіс»
уклучаны ў Пералік навуковых выданняў
Рэспублікі Беларусь для апублікавання
вынікаў дысертацыйных даследаванняў
па гістарычных, палітычных, педагагічных,
філасофскіх і юрыдычных навук,
а таксама ў адпаведнасці з загадам
ад 05.10.2005 г. № 143 —
па мастацтвазнаўстве і культуралогіі.*

Адрас рэдакцыі: 220072, Мінск,
вул. Акадэмічная, 1, пакой 402;
220050, Мінск, вул. Ленінградская, 14, пакой 707.
Тэлефоны: (017) 284-27-00, 209-54-63;
факс: 284-27-00.
<http://aiv.by>; e-mail: aiv@aiv.by, bhc@aiv.by.
РУП «Выдавецтва «Адукацыя і выхаванне».
Падпісана да друку 11.01.2008 г.
Выхад у свет 25.01.2008 г. Афсетны друк.
Фармац 60x84¹/₈.
Ум. друк. арк. 9,3. Ул.-выд. арк. 11.
Наклад 1 868 асобнікаў. Зак. 0063.
Надрукавана ў друкарні РУП «Прамдрук».
Ліцэнзія № 02330/0148775 ад 30.04.2004 г.
220049, г. Мінск, вул. Чарняхоўскага, 3.

Да ведама аўтараў!

За дакладнасць прыведзеных у артыкулах фактаў і цытат адказнасць нясуць аўтары. Рэдакцыя можа друкаваць матэрыялы ў парадку абмеркавання, не падзяляючы пункту гледжання аўтараў. Навуковыя артыкулы прымаюцца да разгляду з рэкамендацыяй кафедры (аддзела) вучэбнай або навуковай установы. Рэцэнзаваанне арганізоўвае рэдакцыя. Да разгляду прымаюцца рукапісы аб'ёмам не больш як 16 старонак (кегель 14, праз 1,5 інтэрвала) у двух экзэмплярах (пажадана з дыскетаі). Неабходна ў допісах паведамляць свае прозвішча, імя і імя па бацьку, кароткія звесткі пра сябе, пашпартныя даныя (абавязкова асабісты нумар), дакладны адрас, тэлефон. Рукапісы не вяртаюцца.

УВАГА!

Перааносы некаторых слоў, а таксама некаторыя абазначэнні на замежных мовах зроблены не па правілах граматыкі, а з улікам магчымасцей камп'ютэрнай настольна-выдавецкай сістэмы.
© «Беларускі гістарычны часопіс», 2008.

Выкарыстанне электронных і традыцыйных сродкаў навучання пры падрыхтоўцы вучняў да выніковай атэстацыі і цэнтралізаванага тэсціравання па гісторыі Беларусі

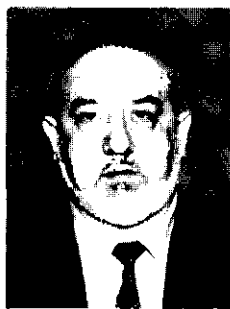
XI (XII) клас

Дыягностыка якасці падрыхтоўкі вучняў з'яўляецца актуальнай у дыдактыцы навучання. Прапанаваны артыкул можа быць выкарыстаны навукоўцамі, метадыстамі, педагогамі-практыкамі ў якасці тэарэтычнага і практычнага матэрыялу пры распрацоўцы і выкарыстанні інфармацыйных тэхналогій навучання на ўроках гісторыі Беларусі, а таксама пры падрыхтоўцы да выніковай атэстацыі вучняў старшых класаў і да цэнтралізаванага тэсціравання. Агульнадыдактычныя аспекты кантролю, ацэньвання і карэкцыі дасягненняў вучняў разглядалі расійскія навукоўцы Ю.К.Бабанскі, М.Е.Бяршадскі, П.Я.Гальперын, Б.С.Гяршунскі, У.І.Загвязінскі, В.А.Сухамлінскі і інш.

Праблемы вызначэння ўзроўню ведаў вучняў і распрацоўкі адэкватных спосабаў іх ацэньвання даследуюць і беларускія навукоўцы І.І.Казімірская, А.Е.Лісейчыкаў, М.С.Фяськоў, Н.А.Крылова, Б.А.Гапановіч, М.І.Мініцкі, Г.М.Пятроўскі, А.П.Сманцэр, І.І.Цыркун і інш. У навуковых працах беларускіх даследчыкаў комплексна разглядаецца праблематыка вызначэння крытэрыяльных паказчыкаў паспяховасці навучэнцаў; метадаў і сродкаў дыягностыкі навучальна-пазнавальнай дзейнасці вучняў у межах тэхналагічнага падыходу; вызначэння шляхоў дасягнення высокай якасці навучання па розных прадметах; эфектыўнай рэалізацыі механізму пераемнасці паміж агульнай сярэдняй і вышэйшай адукацыяй; праблематыка вымярэння вынікаў дасягненняў выпускнікоў школ падчас працэдуры цэнтралізаванага тэсціравання і інш. Актуальнасць разглядаемых пытанняў і неабходнасць глыбокага вывучэння спосабаў праверкі ведаў абумоўлена працэсамі рэфармавання сістэмы адукацыі ў нашай краіне, запатрабаванасцю практычных распрацовак па дадзенай тэматыцы.

Матэрыялы гэтага артыкула заснаваны на навуковым аналізе дасягненняў беларускіх і замежных даследчыкаў і асабістым педагагічным вопыце.

Адзначым, што разглядаць паняцце “якасць навучання” неабходна як вынік вучэбнай дзейнасці. Адукацыйныя стандарты новага пакалення вызначаюць абавязковы мінімум зместу вучэбных прадметаў і патрабаванні да ўзроўню падрыхтоўкі вучняў.

ЛАЗІЦКІ Вячаслаў Лявонцьевіч — настаўнік гісторыі СШ №1 г. Пінска, саіскальнік кафедры гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі Рэспубліканскага інстытута вышэйшай школы. Нарадзіўся ў 1963 г. у Пінску. У 1989 г. скончыў гістарычны факультэт БДУ. Настаўнік вышэйшай катэгорыі. Даследуе праблемы ўкаранення інфармацыйных педагагічных тэхналогій у працэс навучання.

Сусветная практыка кантролю і ацэнкі якасці падрыхтоўкі выпускнікоў школ засноўваецца перш за ўсё на ўменнях творча выкарыстоўваць веды ў жыццёвых сітуацыях. Менавіта на гэта арыентуюць заканадаўчыя акты і ўрадавыя дакументы, адукацыйныя стандарты Рэспублікі Беларусь і Канцэпцыя профільнага навучання ва ўстановах, якія забяспечваюць атрыманне агульнай сярэдняй адукацыі.

Дыягностыка навучання спалучае кантроль, праверку, ацэньванне, назапашванне даных, іх аналіз, выяўленне дынамікі змяненняў і асобнага росту навучэнца, карэкцыю і прагназаванне далейшага развіцця дыдактычнага працэсу. Калі працэдура праверкі ведаў і ўменняў канстатуе ўзровень і якасць ведаў вучня без тлумачэння іх паходжання, то дыягностыка разглядае вынікі навучання ў цеснай узаемазвязі са шляхамі і спосабамі іх дасягнення.

Традыцыйна пад дасягненнямі вучняў разумеецца аб'ём і ўзровень засвоеных ведаў, уменняў і навыкаў, якія адлюстроўваюцца праз выстаўленне адзнакі. Разам з тым, сутнасць вучэбных дасягненняў вучняў неабходна разумець і як працэс навучання (рух ад ранейшага ўзроўню да якасна новага), і як вынік навучання (суаднясенне дасягнутага вучнем узроўню авалодання ў параўнанні з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту).

У сучаснай беларускай школе пры правядзенні дыягностыкі дасягненняў вучняў усё большае распаўсюджанне набывае комплекснае выкарыстанне электронных і традыцыйных сродкаў навучання па гісторыі Беларусі (падручнік, хрэстаматыя, інфармацыйна-даведачныя выданні, рабочыя сшыткі, картаграфічны матэрыял).

Прапануемая мной мадэль алгарытмічнай арганізацыі прафесійнай дзейнасці настаўнікаў і вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў на факультатыўных занятках і курсах па выбару прызначана для падрыхтоўкі да выніковай атэстацыі і правядзення цэнтралізаванага тэсціравання па гісторыі Беларусі.

Алгарытмічная дзейнасць настаўніка мае наступныя этапы:

- вызначэнне мэты кантрольна-ацэначнай дзейнасці і яе карэляцыя з мэтамі гістарычнай адукацыі;
- вызначэнне зыходнага і прамежкавага ўзроўняў ведаў школьнікаў у адпаведнасці з нарматыўнымі патрабаваннямі адукацыйнага стандарту, вучэбнай праграмы, 10-бальнай сістэмы ацэнкі;
- правядзенне структурна-функцыянальнага аналізу зместу вучэбнага матэрыялу, які неабходна засвоіць вучням;
- вызначэнне ўзроўню ведаў вучняў згодна таксаноміі В.П.Сіманова і ў адпаведнасці з паказчыкамі інтэлектуальнага развіцця асобы, якія звязаны з магчымасцю вучняў засвойваць веды і самастойна іх здабываць;
- фармуліроўка пытанняў і заданняў, арыентаваных на вызначэнне ўзроўню засваення вучэбнага матэрыялу і сфарміраванасці спосабаў вучэбна-пазнавальнай дзейнасці (табл. 1);
- забеспячэнне адваротнай сувязі пра якасны стан навучання і магчымасць пераходу вучня з ніжэйшага ўзроўню засваення зместу вучэбнага матэрыялу і спосабаў дзейнасці на вышэйшы;
- ажыццяўленне працэсу карэкцыі навучання з улікам атрыманых і плануемых (нарматыўных) вынікаў.

Табліца 1

Суаднясенне ўзроўняў засваення дзейнасці і тэставых заданняў

Узровень засваення дзейнасці	Тып (від) тэставага задання	Форма тэставага задання
1. Распазнаванне (рэцэптыўна-рэпрадуктыўная дзейнасць)	Альтэрнатыўны выбар аднаго элемента з прапанаванага мноства элементаў	Закрытая
2. Узнаўленне па памяці (рэпрадуктыўная дзейнасць)	Альтэрнатыўны выбар некалькіх элементаў з прапанаванага мноства элементаў	Закрытая
3. Асэнсаванае ўзнаўленне (прадуктыўная алгарытмічная дзейнасць)	Пабудова паслядоўнасці з элементаў прапануемага мноства; знаходжанне суаднясення паміж элементамі прапануемых мностваў	Адкрытая
4. Выкарыстанне ведаў у часткова незнаёмай сітуацыі (прадуктыўная эўрыстычная дзейнасць па здабыванню неабходнай інфармацыі)	Свабодна фармулюемы адказ	Адкрытая
5. Здабыванне новых ведаў (індывідуальная прадуктыўная творчая, праблемна-пошукавая дзейнасць)	Пастанова праблемы і пошук шляхоў яе вырашэння (рашэнне праблемных задач)	Адкрытая

Неабходна ўлічваць, што фарміраванне гістарычных ведаў у старшых класах павінна адбывацца на праблемна-тэарэтычным узроўні асэнсавання зместу. Тлумачэнне гістарычных падзей, з'яў, працэсаў павінна ажыццяўляцца ў першую чаргу праз сістэму агульнагістарычных і сацыялагічных паняццяў, разуменне заканамернасцей гістарычнага развіцця і іх канкрэтна-гістарычных праяўленняў.

У якасці адной з навукова-метадычных асноў рэалізацыі алгарытмічнай мадэлі падрыхтоўкі да выніковай атэстацыі вучняў па гісторыі Беларусі, у тым ліку і да цэнтралізаванага тэсціравання, намі разглядаюцца ўзроўні засваення зместу вучэбнага матэрыялу пачынаючы з трэцяга ўзроўню, бо, згодна з інтэгральнай 10-бальнай шкалай ацэнкі, у якасці прадуктыўных вызначаюцца чацвёрты і пяты ўзроўні. Такім чынам, трэці ўзровень вызначаецца намі ў якасці канцэптуальна прадуктыўнага, што дазваляе рэалізоўваць прыцып вядучай ролі тэарэтычных ведаў.

Значным фактарам, які ўплывае на вучэбныя дасягненні вучняў, з'яўляецца фарміраванне ўстойлівай станоўчай матывацыі старшакласнікаў да навучання з выкарыстаннем камп'ютэраў. Я карыстаюся аўтарскімі электроннымі сродкамі навучання “Бакалаўр: гісторыя Беларусі ад старажытнасці і да пачатку XXI ст.”, “Гісторыя Беларусі. Тэматычныя тэсты”. Гэта садзейнічае павышэнню эфектыўнасці падрыхтоўкі вучняў.

Структуру нашай электроннай мадэлі падрыхтоўкі складаюць паслядоўна размешчаныя буйныя тэматычныя блокі:

1. Старажытнае грамадства.
2. Узнікненне класавага грамадства і беларускай дзяржаўнасці (VI—сярэдзіна XIII ст.).
3. Беларусь у другой палове XIII—сярэдзіне XVI ст.
4. Беларусь у сярэдзіне XVI—XVIII ст.

5. Беларусь у складзе Расійскай імперыі.
6. Беларусь у 1917—1939 гг.
7. Беларусь у гады Другой сусветнай вайны (1939—1945 гг.).
8. БССР у першае пасляваеннае дзесяцігоддзе.
9. БССР у сярэдзіне 50—сярэдзіне 80-х гг. XX ст.
10. Беларусь у сярэдзіне 80-х гг. XX ст.—1990 г.
11. Рэспубліка Беларусь у 1991—2007 гг.

Вызначаны наступныя тэхналагічныя кірункі рэалізацыі мадэлі падрыхтоўкі вучняў:

— выпрацоўка навыкаў выканання рознатыповых тэставых заданняў; развіццё спосабаў дзейнасці і ведаў, звязаных з засваеннем:

а) гістарычных фактаў; б) храналогіі; в) тэрмінаў і паняццяў; г) праблемных пытанняў развіцця навукі, культуры і мастацтва; д) гістарычнай картаграфіі; е) навыкаў працы з гістарычнымі дакументамі; е) звестак пра гістарычных асоб і іх ролю ў гісторыі Беларусі і інш.;

— выпрацоўка стратэгіі і тактыкі выканання комплексаў тэставых заданняў; выпрацоўка навыкаў псіхалагічнага трэнінгу і адаптацыі.

Практыка сведчыць, што комплекснае выкарыстанне як індыўідуальных, так і калектыўна-групавых форм вучэбна-пазнавальнай дзейнасці вучняў, а таксама ўсіх элементаў вучэбна-метадычнага комплексу дае станоўчы вынік.

Уяўляецца мэтазгодным ужыванне тэставай методыкі, заснаванай на крытэрыяльна-арыентаваным падыходзе да канструявання комплексу тэставых заданняў па вымярэнню і дыягностыцы вучэбных дасягненняў вучняў. У працах В.С.Аванесава, А.М.Маёрава, А.М.Радзькова, Я.В.Кравец, Б.Д.Чабатарэўскага, З.П.Трафімавай, М.С.Фяськова, А.П.Якубчыка, М.Ю.Чалышковай разглядаюцца нарматыўна-арыентаваны і крытэрыяльна-арыентаваны падыходы да тэорыі і методыкі складання і выкарыстання тэстаў (табл. 2).

Табліца 2

Асноўныя падыходы да канструявання тэстаў

Крытэрыі параўнання	Асноўныя падыходы	
	нарматыўна-арыентаваны	крытэрыяльна-арыентаваны
Мэта тэсціравання	Параўнанне ўзроўню падрыхтоўкі тэстуемых	Атэстацыя тэстуемага суадносна ўзроўню засваення вучэбнага матэрыялу
Узровень дэталізацыі зместу	Неістотны (выбар найбольш значных элементаў зместу)	Падрабязны (распрацоўка тэставай спецыфікацыі заданняў, якая змяшчае ўсе элементы зместу)
Адбор і статыстычны аналіз тэставых заданняў	Адбор заданняў з сярэднім узроўнем складанасці і высокай магчымасцю іх выканання	Адбор заданняў у адпаведнасці з кампанентамі школьных ведаў (тэарэтычных, факталагічных, метадалагічных, ацэначных); падрыхтоўка паралельных варыянтаў тэста для выбару аптымальнай адзнакі
Статыстычная апрацоўка вынікаў	Кожны індыўідуальны бал для дадзенага тэста мае адназначнае суаднясенне з працэнтным эквівалентам, які вызначаны па нарматыўнай групе	Індыўідуальны бал тэстуемага вызначаецца ў адпаведнасці з аб'ёмам паспяхова засвоенага ім вучэбнага матэрыялу

Комплекс заданняў цэнтралізаванага тэсціравання, вынікі выканання якога інтэрпрэтуюцца ў межах нарматыўна-арыентаванага падыходу, дазваляе параўноўваць і ранжыраваць дасягненні кожнага тэстувальнага на падставе размеркавання тэставых балаў адносна некаторай нормы. Крытэрыяльна-арыентаваны падыход дазваляе вызначыць ступень авалодання вучэбным матэрыялам і спосабамі дзейнасці, што асабліва актуальна ва ўмовах прафілізацыі школьнай адукацыі. Крытэрыяльна-арыентаваны тэст вызначае ўзровень ведаў адносна некаторага крытэрыя, а не адносна групавых норм.

Эфектыўнае ўжыванне электронных сродкаў навучання прадугледжвае:

— сістэматызацыю і абагульненне вучнямі чацьрох кампанентаў зместу навучальнага матэрыялу на базавым узроўні;

— фарміраванне ў вучняў, якія вывучаюць гісторыю Беларусі на павышаным узроўні, спецыяльных уменняў і тэхналагічных навыкаў для здачы ўступнага экзамену ў ВНУ ў форме цэнтралізаванага тэсціравання;

— вызначэнне вучнямі індывідуальных магчымасцей навучання з улікам калектыўна-групавой і індывідуальнай самастойнай навучальна-пазнавальнай дзейнасці.

Менавіта на гэтых прынцыповых палажэннях быў распрацаваны комплекс крытэрыяльна-арыентаваных тэставых заданняў па тэме “Беларусь у гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў (1939—1945 гг.)”, адбор і структурыраванне якога зроблены ў адпаведнасці са складзенай спецыфікацыяй (табл. 3). Спіс літаратуры, якая можа быць выкарыстана ў час падрыхтоўкі, змешчаны ў канцы артыкула.

Табліца 3

Разгорнуты план тэста для вучняў выпускных класаў агульнаадукацыйнай школы па тэме “Беларусь у гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў (1939—1945 гг.)”

№ заданняў	Узровень засваення	Вызначаемыя элементы падрыхтоўкі	Тып (від) тэставага задання	Форма заданняў
1—4	I	факталагічныя, метадалагічныя	на распазнаванне (альтэрнатыўны выбар аднаго элемента з прапануемага мноства)	закрытая
5	II	факталагічныя, метадалагічныя	на распазнаванне і ўзнаўленне па памяці (альтэрнатыўны выбар аднаго элемента з прапануемага мноства)	закрытая
6—9	II	факталагічныя, метадалагічныя	на распазнаванне і ўзнаўленне па памяці (альтэрнатыўны выбар некалькіх элементаў з прапануемага мноства)	закрытая
10—21	I	факталагічныя, метадалагічныя	на распазнаванне (альтэрнатыўны выбар аднаго элемента з прапануемага мноства)	закрытая
22	II	факталагічныя, метадалагічныя	на распазнаванне і ўзнаўленне па памяці (альтэрнатыўны выбар аднаго элемента з прапануемага мноства)	закрытая
23—26	II	факталагічныя, метадалагічныя	на распазнаванне і ўзнаўленне па памяці (альтэрнатыўны выбар некалькіх элементаў з прапануемага мноства)	закрытая
27—28	I	факталагічныя, метадалагічныя	на распазнаванне (альтэрнатыўны выбар аднаго элемента з прапануемага мноства)	закрытая
29—34	III	факталагічныя, метадалагічныя	на ўзнаўленне на аснове разумення і прымяненне ў знаёмай сітуацыі (суаднясенне паміж элементамі прапануемых няроўных мностваў)	адкрытая
35—40	III	факталагічныя, метадалагічныя	на ўзнаўленне на аснове разумення і прымяненне ў знаёмай сітуацыі (пабудова паслядоўнасці з элементаў прапануемага мноства)	адкрытая
41—45	IV	тэарэтычныя, метадалагічныя	на прымяненне ведаў у незнаёмай сітуацыі (свабодна фармулюемы адказ)	адкрытая
46—50	IV	факталагічныя, метадалагічныя	на прымяненне ведаў у незнаёмай сітуацыі (свабодна фармулюемы адказ)	адкрытая
51—52	V	факталагічныя, метадалагічныя і іншыя элементы	на здабыццё новых ведаў, пастаноўку праблемы і пошук шляхоў яе вырашэння; на праверку правільнасці рашэння праблемы (рашэнне нетыповых праблемных задач)	разгорнуты адказ

У адпаведнасці з прыведзенай спецыфікацыяй уяўляецца мэтазгодным выкарыстанне наступнай працэдуры налічэння выніковых балаў. Ацэньванне выканання тэставых заданняў 1—28: па 1 балу за кожны правільны і поўны адказ (максімальна магчымая колькасць атрыманых балаў — 28).

Заданні 29—34 на суаднясенне элементаў прапануемых мностваў дапускаюць ацэньванне кожнага правільна вызначанага суаднясення ў 1 бал. Магчыма атрымаць ад 1 да 4 балаў за кожнае заданне (максімальная колькасць — 24 балы).

Заданні 35—40 на вызначэнне паслядоўнасці элементаў прапануемага мноства дапускаюць ацэньванне правільнага выканання кожнага задання ў 3 балы (максімальная колькасць — 18 балаў).

Заданні 41—50 дапускаюць свабодна канструяваны адказ і ацэньванне правільнага выканання ў 3 балы (максімальная колькасць — 30 балаў).

Заданні 51—52 патрабуюць разгорнутага адказу па праблемным пытанні (заданні) і дапускаюць ацэньванне кожнага правільнага адказу ў 10 балаў (максімальная колькасць — 20 балаў).

Такім чынам, максімальная колькасць балаў за правільнае выкананне ўсіх заданняў — 120. Вучань, які выканаў заданні на 70% і больш, паказвае адпаведна вызначанаму намі падыходу прадуктыўны ўзровень засваення.

Агульны вывад. Прапануемая мадэль падрыхтоўкі вучняў старшых класаў да выніковай атэстацыі і цэнтралізаванага тэсціравання па гісторыі Беларусі распрацавана ў адпаведнасці з самавызначэннем школьнікаў пры профільным навучанні. Педагагічная практыка пацвярджае магчымасць дасягнення вучнямі, якія вывучаюць гісторыю Беларусі на базавым і павышаным узроўнях, прадуктыўнага засваення ведаў і спосабаў дзейнасці з дапамогай распрацаванага аўтарам электроннага сродку навучання ў спалучэнні з іншымі элементамі вучэбна-метадычнага комплексу.

Найбольш эфектыўнымі ўмовамі прымянення электронных сродкаў навучання пры рэалізацыі кантрольна-ацэначнай функцыі з'яўляюцца:

— карэляцыя паказчыкаў паспяховасці засваення змястоўнага і дзейнаснага кампанентаў вучэбнага матэрыялу з патрабаваннямі адукацыйнага стандарту па гісторыі Беларусі;

— распрацоўка і выкарыстанне методыкі падрыхтоўкі вучняў па гісторыі на аснове сістэматызацыі і абагульнення зместу вучэбнага матэрыялу тымі школьнікамі, якія вывучаюць гісторыю Беларусі на базавым узроўні, а таксама фарміраванне ў школьнікаў, якія навучаюцца на павышаным узроўні, спецыяльных гістарычных уменняў і тэхналагічных навыкаў для паспяховага выканання працэдуры цэнтралізаванага тэсціравання;

— рэалізацыя прынцыпу пераемнасці паміж кантрольна-ацэначным інструментарыем, які ўжы-

ваецца для дыягностыкі вучэбных дасягненняў выпускнікоў школы і створаны з улікам крытэрыяльна-арыентаванага падыходу да тэсціравання, і комплексам заданняў па гісторыі Беларусі, створаным на аснове нарматыўна-арыентаванага падыходу да цэнтралізаванага тэсціравання;

— вызначэнне індывідуальных траекторый навучання вучняў у межах механізму алгарытмізацыі іх навучальных дзеянняў з улікам калектыўна-групавой і самастойнай індывідуальнай форм арганізацыі вучэбнай працы.

Тэставыя пытанні і заданні для вучняў старшых класаў агульнаадукацыйнай школы па тэме “Беларусь у гады Другой сусветнай і Вялікай Айчыннай войнаў (1939—1945 гг.)”

Выберыце правільны адказ.

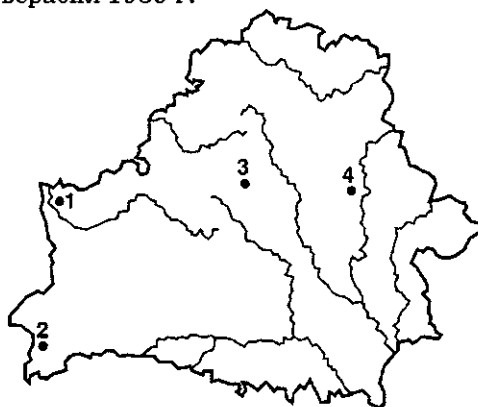
1. Скасаванне Рыжскага мірнага дагавора адбылося ў выніку: а) пагаднення паміж СССР і Польшчай; б) пачатку Другой сусветнай вайны; в) актыўнага нацыянальна-вызваленчага руху ў Заходняй Беларусі; г) падпісання дагавора “Аб дружбе і граніцы” паміж Германіяй і СССР.

2. 17 верасня 1939 г. палітычнае кіраўніцтва СССР прыняло рашэнне аб: а) пачатку паходу Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь і Заходнюю Украіну; б) стварэнні лініі абарончых збудаванняў на новай мяжы; в) узбуйненні тэрыторыі БССР; г) перадачы Вільні і Віленскага краю Літве.

3. Заканадаўча ўз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР было аформлена ў: а) сакавіку 1939 г.; б) жніўні 1939 г.; в) верасні 1939 г.; г) лістападзе 1939 г.

4. Вільня і Віленскі край па рашэнню палітычнага кіраўніцтва СССР былі перададзены Літве ў: а) кастрычніку 1938 г.; б) жніўні 1939 г.; в) кастрычніку 1939 г.; г) верасні 1940 г.

5. Горад, які быў заняты войскамі Чырвонай Арміі 20 верасня 1939 г.

6. Згодна дагавору “Аб дружбе і граніцы” лінія дзяржаўнай мяжы СССР праходзіла па рэках: а) Заходні Буг; б) Заходняя Дзвіна; в) Нараў; г) Сан.

7. З якімі гістарычнымі падзеямі было звязана будаўніцтва лініі абарончых умацаванняў уздоўж новай граніцы на тэрыторыі БССР: а) прыходам да

ўлады Гітлера ў Германіі; б) заключэннем Мюнхенскай дамовы; в) падпісаннем пакта Рыбентропа — Молатава; г) пачаткам Другой сусветнай вайны?

8. Уз'яднанне Заходняй Беларусі з БССР адбылася ва ўмовах: а) Другой сусветнай вайны; б) узнікнення беларускай дзяржаўнасці; в) падзелу сфер уплыву ў Еўропе паміж Германіяй і СССР; г) завяршэння вызваленчага паходу Чырвонай Арміі ў Заходнюю Беларусь і Заходнюю Украіну.

9. Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны ўзбудыненне тэрыторыі БССР адбывалася ў: а) 1922 г.; б) 1924 г.; в) 1926 г.; г) 1939 г.

10. Пасяджэнні Народнага сходу Заходняй Беларусі адбыліся ў: а) Беластоку; б) Вільні; в) Гродна; г) Навагрудку.

11. Пачэснае права адкрыць першае пасяджэнне Народнага сходу Заходняй Беларусі было прадастаўлена: а) С. Стругу; б) С. Прытыцкаму; в) Ф. Манцэвічу; г) П. Панамарэнку.

12. Акупацыя тэрыторыі Беларусі нямецка-фашысцкімі захопнікамі да восені 1941 г. сведчыла пра: а) ваенныя і палітычныя памылкі савецкага кіраўніцтва; б) слабую барацьбу партызан і падпольшчыкаў; в) шматкратную перавагу агрэсара ў ваеннай сіле і тэхніцы; г) недавер беларускага народа да палітыкі савецкага ўрада.

13. Камандзірам першай у Чырвонай Арміі гвардзейскай дывізіі быў генерал: а) М. Бурдзейны; б) С. Куцэпаў; в) А. Пятроўскі; г) І. Русіянаў.

14. Галоўны ваенны кіруючы орган у СССР з 10 ліпеня 1941 г. меў назву: а) Дзяржаўны Камітэт Абароны; б) Стаўка Вярхоўнага Камандавання; в) Стаўка Вярхоўнага Галоўнага Камандавання; г) Стаўка Галоўнага Камандавання.

15. Да 10 ліпеня 1941 г. кіраўніком вышэйшага органа кіравання войскамі ў СССР з'яўляўся: а) К. Варашылаў; б) І. Сталін; в) С. Цімашэнка; г) Б. Шапашнікаў.

16. Першая карная аперацыя нямецка-фашысцкіх захопнікаў супраць партызан і мірнага насельніцтва Беларусі мела назву: а) “Горнунг”; б) “Котбус”; в) “Прыпяцкія балоты”; г) “Чароўная флейта”.

17. Камандзірам першага партызанскага гарнізона, створанага ў гады Вялікай Айчыннай вайны на тэрыторыі Беларусі, быў: а) Ц. Бумажкоў; б) В. Казлоў; в) Ф. Паўлоўскі; г) М. Шмыроў.

18. Першым раённым цэнтрам, які вызвалілі беларускія партызаны зімой 1942 г., з'яўляўся: а) Камарын; б) Капаткевічы; в) Масты; г) Хоцімск.

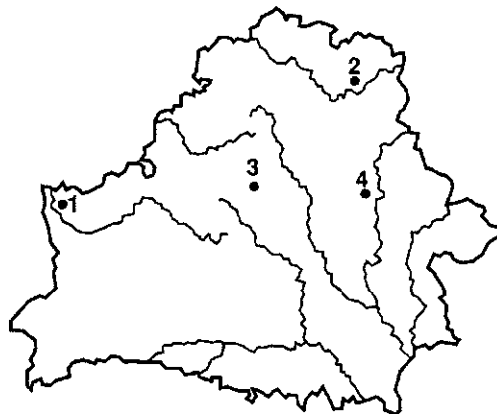
19. У перыяд Вялікай Айчыннай вайны пасля эвакуацыі Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт працягваў сваю дзейнасць у: а) г. Алма-Ата; б) г. Куйбышаў; в) пад г. Мурам; г) на ст. Сходня пад Масквой.

20. Правядзенне першага этапа “рэйкавай вайны” звязана з: а) контрнаступленнем Чырвонай Арміі пад Курскам; б) контрнаступленнем Чырво-

най Арміі пад Сталінградам; в) абаронай Масквы; г) аперацыяй “Баграціён”.

21. Першы беларус, які ў час Вялікай Айчыннай вайны атрымаў званне двойчы Герой Савецкага Саюза: а) І. Гусакоўскі; б) П. Галавачоў; в) С. Шутаў; г) І. Якубоўскі.

22. Беларускі горад, які ў час акупацыі БССР нямецка-фашысцкімі войскамі ўключаны ў склад правінцы Усходняя Прусія.

23. Абласныя цэнтры БССР, якія былі вызвалены падчас восеньска-зімовага наступлення Чырвонай Арміі ў 1943—1944 гг.: а) Гомель; б) Віцебск; в) Мазыр; г) Калінкавічы.

24. Партызаны Беларусі, якія першымі атрымалі званне Герой Савецкага Саюза: а) Ц. Бумажкоў; б) В. Казлоў; в) Ф. Паўлоўскі; г) М. Шмыроў.

25. Партызанкі і падпольшчыцы А. Мазанік, Н. Траян, М. Осіпава прымалі ўдзел у: а) рабоце БШПР; б) ажыццяўленні забойства В. Кубэ; в) дзейнасці патрыятычнага падполля і партызан на станцыі Орша; г) ажыццяўленні дыверсій на чыгунцы падчас “рэйкавай вайны”.

26. Стварэнне канцлагераў Трасцянец, Азарычы і іншых сведчыць пра: а) рэалізацыю плана “Ост”; б) правядзенне карных аперацый супраць партызан і мірнага насельніцтва; в) утварэнне партызанскіх зон; г) усталяванне “новага парадку”.

27. Цэнтральны штаб партызанскага руху ўзначальваў: а) П. Панамарэнка; б) В. Казлоў; в) П. Калінін; г) П. Машэраў.

28. У гады Вялікай Айчыннай вайны ва ўзброенай партызанскай барацьбе на тэрыторыі Беларусі ўдзельнічала больш за: а) 290 тыс. чалавек; б) 370 тыс. чалавек; в) 410 тыс. чалавек; г) 530 тыс. чалавек.

29. Суаднясіце падзею з датай.

1) Дагавор “Аб дружбе і граніцы” паміж Германіяй і СССР; 2) закон, прыняты Надзвычайнай V сесіяй Вярхоўнага Савета СССР аб уключэнні Заходняй Беларусі ў склад СССР і ўз'яднанні яе з БССР; 3) закон, прыняты нечарговай III сесіяй Вярхоўнага Савета БССР аб уключэнні Заходняй Беларусі ў

склад СССР і ўз'яднанні яе з БССР; 4) нападзенне Германіі на Польшчу;

а) 23 жніўня 1939 г.; б) 1 верасня 1939 г.; в) 28 верасня 1939 г.; г) 2 лістапада 1939 г.; д) 12 лістапада 1939 г.

30. *Суаднясіце дату з падзеяй.*

1) 28 чэрвеня 1941 г.; 2) 29 чэрвеня 1941 г.; 3) 6 жніўня 1941 г.; 4) 22 верасня 1943 г.;

а) выданне дырэктывы СНК СССР і ЦК УКП(б) аб формах і метадах дзеянняў на захопленай ворагам тэрыторыі і ў прыфрантавых абласцях; б) забойства генеральнага камісара Беларусі В.Кубэ; в) першы бой партызан Беларусі супраць нямецка-фашысцкіх акупантаў; г) прысваенне звання Героя Савецкага Саюза партызанам Беларусі Ц.Бумажкову і Ф.Паўлоўскаму; д) стварэнне на акупіраванай тэрыторыі Беларусі першай партызанскай брыгады.

31. *Суаднясіце прозвішча гістарычнай асобы з яе дзейнасцю.*

1) І.Гаўрылаў; 2) В.Корж; 3) П.Панамарэнка; 4) Дз.Паўлаў;

а) удзельнік абароны Брэсцкай крэпасці; б) арганізатар эвакуацыйных мерапрыемстваў на тэрыторыі БССР; в) камандуючы Заходнім фронтам; г) камандзір першага партызанскага атрада; д) першы з партызан Беларусі, якому прысвоена званне Герой Савецкага Саюза.

32. *Суаднясіце падзею з назвай населенага пункта, дзе яна адбылася.*

1) Стварэнне першага на тэрыторыі БССР партызанскага атрада; 2) II Усебеларускі з'езд (кангрэс); 3) дзейнасць патрыятычнага падполля на чале з К.Заслонавым; 4) першы раённы цэнтр БССР, вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў;

а) Камарын; б) Хоцімск; в) Орша; г) Мінск; д) Пінскі раён.

33. *Суаднясіце прозвішча камандуючага з назвай фронту, якім ён камандаваў.*

1) І.Баграмян; 2) Г.Захараў; 3) К.Ракасоўскі; 4) К.Мерацкоў; 5) І.Чарняхоўскі;

а) 1-ы Прыбалтыйскі фронт; б) 1-ы Беларускі фронт; в) 2-і Беларускі фронт; г) 3-і Беларускі фронт.

34. *Суаднясіце дату з падзеяй.*

1) 23 верасня 1943 г.; 2) 26 лістапада 1943 г.; 3) 23 чэрвеня 1944 г.; 4) 3 ліпеня 1944 г.;

а) вызваленне ад акупантаў першага абласнога цэнтра БССР; б) вызваленне сталіцы БССР; в) пачатак вызвалення тэрыторыі Беларусі; г) завяршэнне аперацыі “Баграціён”; д) пачатак аперацыі “Баграціён”.

Вызначыце правільную храналагічную паслядоўнасць наступных падзей.

35. 1) Падпісанне дагавора “Аб дружбе і граніцы” паміж Германіяй і СССР; 2) падпісанне савецка-германскага Дагавора аб ненападзенні; 3) пача-

так Другой сусветнай вайны; 4) уваходжанне Заходняй Беларусі ў склад БССР.

36. 1) Адхіленне Дз.Паўлава ад камандавання Заходнім фронтам; 2) буйнейшы танкавы бой на пачатковым этапе Вялікай Айчыннай вайны; 3) залп батарэі эксперыментальных рэактыўных устано-вак каля Оршы; 4) першае выкарыстанне “шкляной артылерыі” ў час абароны Мінска.

37. 1) Абарона Магілёва; 2) “Дзіўная вайна” ў Еўропе; 3) нападзенне Германіі на СССР; 4) поўная акупацыя Беларусі.

38. 1) Знішчэнне вёскі Хатынь; 2) утварэнне Мінскага надпольнага гаркама КП(б)Б; 3) прысваенне звання Герой Савецкага Саюза першым партызанам Беларусі; 4) стварэнне першай партызанскай зоны на акупіраванай тэрыторыі Беларусі.

39. 1) Першы этап аперацыі “Баграціён”; 2) першы этап “рэйкавай вайны”; 3) пачатак другога этапа аперацыі “Баграціён”; 4) пачатак другога этапа “рэйкавай вайны”.

40. 1) Вызваленне ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Брэста; 2) вызваленне ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Мінска; 3) вызваленне ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Гомеля; 4) вызваленне ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў Віцебска.

Запоўніце пропускі.

41. Паласа тэрыторыі, якая раздзяляе войскі праціўнікаў на час перамір'я, — гэта

42. Скасаванне міждзяржаўнага пагаднення заканадаўчым органам краіны —

43. Дзеянні з мэтай поўнага ці частковага знішчэння той ці іншай нацыі (народа) —

44. Аб'яднанне некалькіх партызанскіх зон —

45. Шырокамаштабная акцыя партызан па разбурэнні чыгункі з мэтай дэзарганізацыі ваенных перавозак нямецка-фашысцкіх войск —

46. На тэрыторыі Заходняй Беларусі пасля ўваходжання яе ў склад БССР былі створаны вобласці

47. Беларускі горад, у якім у верасні 1939 г. адбыўся сумесны марш-парад нямецкіх і савецкіх войск, —

48. Начальнікам Беларускага штаба партызанскага руху быў

49. Умоўная назва глыбока эшаланіраванай абароны нямецка-фашысцкіх войск на тэрыторыі Беларусі напярэдадні правядзення аперацыі “Баграціён” —

50. Наступальная аперацыя Чырвонай Арміі “Баграціён” завяршылася

51. Дайце гістарычную ацэнку падзеям, якія паўплывалі на фарміраванне тэрыторыі БССР у 1940 г.

52. Дакажыце на аснове гістарычных фактаў, што барацьба беларускага народа супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў мела масавы і інтэрнацыянальны характар.

Адказы (ключы): 1—б; 2—г; 3—в; 4— в; 5: 1; 6—а, в, г; 7—в, г; 8—а, а, г; 9—б, в; 10—а; 11—а; 12—а; 13—г; 14— а; 15—в; 16—в; 17—в; 18—б; 19—г; 20—а; 21— б; 22: 1; 23—а, в; 24—а, в; 25—б; 26—а, г; 27—а; 28—б; 29: 1—в, 2—г; 3— д, 4—б; 30: 1—в, 2—а, 3—г, 4—б; 31: 1—а, 2—г, 3—б, 4—в; 32: 1—д, 2—г, 3—в, 4—а; 33: 1—а, 2—в, 3—б, 5—г; 34: 1—в, 2—а, 3—д, 5—г; 35: 2, 3, 1, 4; 36: 4, 1, 2, 3; 37: 2, 3, 1, 4; 38: 3, 2, 4, 1; 39: 2, 4, 1, 3; 40: 3, 4, 2, 1; 41 — дэмаркацыйная; 42 — дэнасацыя; 43 — генацыд; 44 — партызанскі край; 45 — “рэйкавая вайна”; 46 — Брэсцкая, Беластоцкая, Баранавіцкая, Пінская, Вілейская; 47 — Брэст; 48 — П.Калінін; 49 — “Фатэрланд”; 50 — 29 жніўня 1944 г.

51. У выніку паходу Чырвонай Арміі восенню 1939 г. была занята тэрыторыя Заходняй Беларусі. Заканадаўча былі замацаваны акты ўз’яднання Заходняй Беларусі з БССР і ўваходжання Заходняй Беларусі ў склад СССР. Былі адноўлены нацыянальныя правы беларускага народа, парушаныя ўмовамі Рыжскага мірнага дагавора. Згодна з дамоўленасцю ўрадаў СССР і Літвы, у кастрычніку 1939 г. Віленскі край разам з г. Вільня быў перададзены ў склад Літвы. Як вынік падпісання сакрэтных пратаколаў да пакта Рыбентропа — Молатава (Дагавор аб ненападзенні паміж СССР і Германіяй) з палітычнай карты Еўропы знікала Польская дзяржава. Былі парушаны правы польскага народа на самавызначэнне.

52. У барацьбе супраць фашысцкіх захопнікаў прымала ўдзел насельніцтва акупіраваных раёнаў БССР усіх узростаў (падлеткі: Ціхан Баран, Марат Казей; людзі сталага ўзросту: В. Талаш, браты Міхаіл і Іван Цубы). Беларусь называюць рэспублікай-партызанкай.

На франтах Другой сусветнай вайны змагаліся з ворагам больш за 1 млн 300 тыс. беларусаў і ўраджэнцаў Беларусі, з іх 446 удастоены ганаровага звання Герой Савецкага Саюза, чацвёра — П.Галавачоў, І.Гусакоўскі, С.Шутаў, І.Якубоўскі — удастоены гэтага звання двойчы, 67 нашых землякоў сталі кавалерамі ордэна Славы трох ступеняў. У Паўночнай Афрыцы і Італіі ў часы Другой сусветнай вайны нямала беларусаў змагалася супраць фашыстаў у складзе армій саюзнікаў СССР па антыгітлераўскай кааліцыі, напрыклад, у П польскім корпусе генерала Андэрса. У бітве пад Монтэ-Касіна ў 1944 г. загінулі больш за 250 беларусаў.

Беларусы прымалі актыўны ўдзел у еўрапейскім руху Супраціўлення (Ф.Кажамякін, У.Антоненка, В.Квіцінскі, А.Фёдараў). У партызанскім і падпольным руху на тэрыторыі Беларусі прымалі ўдзел прадстаўнікі іншых краін (Л.Карастаянава, Я.Наlepка, Ф.Шменкель).

Значную ролю ў барацьбе беларускага народа супраць фашысцкіх захопнікаў адыграла КП(б)Б.

Стваральнікамі першых партызанскіх атрадаў з’яўляліся партыйныя кіраўнікі ці радавыя члены партыі. На акупіраванай тэрыторыі БССР дзейнічала партыйнае і камсамольскае падполле.

Літаратура

Аванесов В.С. Форма тестовых заданий. Учебное пособие для учителей школ, лицеев, преподавателей вузов и колледжей. 2-е изд., переработ. и расшир. М., 2005.

Бакалаўр: гісторыя Беларусі ад старажытнасці і да пачатку XXI ст. [Электронны ресурс]. — Электрон. дан. і прагр. (653 Мб). — Пінск: Лозицкий В.Л., 2000. — 1 электрон. опт. диск (CD-ROM): зв., цв.

Гісторыя Беларусі, Тэматычныя тэсты [Электронны ресурс]. — Электрон. дан. і прагр. (85 Мб). Мн., Инфортриумф, 2007. опт. диск (CD-ROM).

Десятибалльная система оценки результатов учебной деятельности учащихся: Инструктивно-методические материалы / Под ред. О.Е. Лисейчикова. Мн., 2002.

Закон Республики Беларусь “Об общем среднем образовании”; Программа развития общего среднего образования в Республике Беларусь на 2007—2016 годы; образовательный стандарт “Общее среднее образование. Основные нормативы и требования”. Мн., 2007.

Концепция профильного обучения в учреждениях, обеспечивающих получение общего среднего образования (11—12 классы) // Настаўніцкая газета. 2004, 23 верасня. С. 2—3.

Критерии и показатели качества обучения в учреждениях, обеспечивающих получение общего среднего образования // Настаўніцкая газета. 2003, 11 верасня. С. 2.

Лазіцкі В.Л. Гісторыя Беларусі. Поўны курс падрыхтоўкі да тэсціравання і экзамену. У 3 ч. 3-е выд. Мн., 2007.

Лазіцкі В.Л. Практыкум па гісторыі Беларусі: Падрыхтоўка да тэсціравання і экзамену. Мн., 2007.

Лазіцкі В.Л., Ярашэвіч Л.А. Гісторыя Беларусі. Тэат. тэсты для падрыхтоўкі да экзамену (за курс базавай школы) Мн., 2006.

Майоров А.Н. Теория и практика создания тестов для системы образования (Как выбирать, создавать и использовать тесты для целей образования). М., 2001.

Образовательный стандарт. История (проект). Мн., 2007.

Оценка обученности как проблема и потребность практики // Настаўніцкая газета. 2003, 8 красавіка. С. 3.

Радьков А.М., Кравец Е.В., Чеботаревский Б.Д. Дидактические тесты: технология проектирования. Методическое пособие для разработчиков тестов. Мн., 2004.

Трофимова З.П. Основы методологии и методики построения педагогических тестов. Учеб.-метод. пособие / Под ред. А.В.Макарова. Мн., 2005.

Феськов Н.С., Якобчук А.П. Математические методы интерпретации результатов нормативно-ориентированного тестирования // Адукацыя і выхаванне. 2007, № 3. С. 58—67.

Холодная М.А. Психология интеллекта. Парадоксы исследования. 2-е изд., доп. СПб., 2002.

Чельшкова М.Ю. Теория и практика конструирования педагогических тестов. Учеб. пособие. М., 2002.